

[Iluze o povaze režimu a vznik zločinného státu]

[781018-1]

(33) (2) (Vysočany, 18. 10. 78 dopol.)

Po včerejší ostré diskusi s Juliem Tominem (který právě zahajoval hladovku) o vztahu k danému režimu bude třeba řadu věcí vyjasnit. Především je tu otázka „iluzí“, o něž byl spor. Obracím-li se na představitele establishmentu, neznamená to nutně, že se s ním jakkoliv setkávám, spojuji, sjednocuji. Tomin zcela mylně usuzuje, že musím „brát vážně“ toho, na koho se obracím; znamená to požadavek, abych si dělal iluze o tom, na koho se obracím jen proto, že má určitou funkci (byť nedopatřením a nešťastně). Ale takto formulované „vnitřní podmínky“ toho, abych se mohl na někoho takového obrátit, mají nezbytně podobu nezdůvodněných a věcně nezdůvodnitelných předpokladů, jinými slovy předsudků. Ve skutečnosti je třeba velmi realisticky posuzovat instituce, situace i osoby.

Jestliže se Chartě 77 nepodařilo oslovit státní orgány (kompetentní, ne tedy represivní policii) po téměř dva roky, něco to vypovídá zejména o povaze těchto státních orgánů a režimu vůbec. Charta 77 projevila svou ochotu jednat, otevřela se rozhovoru o nejvážnějších stránkách neřešených problémů naší společnosti. Oficiální místa však tuto výzvu nepřijala; tím ovšem ne Chartu 77, ale sebe postavila do ostřejšího světla. Režim se tak deklaroval jako ten, s nímž „není řeč“ možná. Je to ostatně týž režim, který podepsal, resp. ratifikoval mezinárodní pakty, aniž by pomyslel na to, že jejich obsah vezme vážně a že je začne respektovat a dodržovat. Je to týž režim, který není schopen připustit, že jeho orgány se dopouštějí přehmatů a nezákonností. Je to týž režim, který přinejmenším toleruje (ale jde spíše o plnou odpovědnost za tyto věci), že jsou souzeni lidé za věci, které nespáchali a které jsou jen vykonstruovány, anebo za věci, které v ničem nejsou v rozporu se zákony, nýbrž naopak zcela v souladu s nimi. Je to týž režim, který z předstíraných důvodů bere lidem telefony, vyhazuje je z práce, připravuje je o bydlení, hlídá jejich pobyty i jejich byty a eventuálně nepouští návštěvy dovnitř atd. atd. A těchto všech „metod“ se užívá nikoliv jako nějakých „posledních prostředků“, když jiné selhaly a hrozí velké nebezpečí, nýbrž vůči obráncům lidských a občanských práv. Z toho všeho (a také z toho, že to není postup zásadně odlišný od postupu režimů v jiných zemích sovětského bloku a v samotném Sovětském svazu, i když tu nesmíme přehlížet rozdíly) je zřejmé, že s hluchotou a slepotou hlavních představitelů establishmentu musíme realisticky počítat, i když se ovšem nesmíme uzavírat do naprosté negace. Zejména musíme opatrně hodnotit situaci a neukvapovat se se svými soudy o povaze režimu.

Nemůže být na jedné straně pochyb, že některé složky režimu, resp. jeho orgánů mají charakter překračující tolerance tzv. autoritativního státu. Autoritativní stát nemusí dbát hlasu obyvatelstva a může občany zastrašovat, aby se vzdali pokusů o ovlivnění politiky státu a změny režimu. Ale i když stanoví zákony do značné míry svévolně, dodržuje je a chce zůstat legitimním státem. Neboť pouhé násilí nestačí k tomu, aby zajistilo existenci státu; pouze násilí legitimní, tj. násilí dodržující jistý právní řád, může být státotvorné. Jestliže však je jak zákonů a právních ustanovení, tak státního donucovacího a trestního aparátu zneužíváno v rozporu dokonce i s těmi zákony, které si svévolně režim stanoví, pak nabývá stát zločinných forem a zločinné povahy – stává se postupně zločinným státem. Tento vývoj však může probíhat různě; může být náhlý, jednoznačný a poměrně otevřený (jako tomu bylo s fašismem v třicátých letech); může být pomalý, složitý, ve vlnách, přílivech a odlivech, ale také může vypadat tak, že v rámci autoritativního (nebo dokonce

demokratického) státu se vytvoří a časem mohutní (nebo zase dočasně slábnou a vytrácí se) určité zločinné skupiny, složky, tendence, aniž by zjevně nabývaly definitivního vrchu, ale aniž by zároveň byly soustavně potlačovány nebo likvidovány. Dochází tak k zvláštní syntéze či přímo symbióze represivního autoritativního státu a jakéhosi nevybíravého gangsterství, které se omezuje a nepřerůstá v sílu, která by přímo ohrožovala stát v jeho faktické povaze a funkcích, ale daleko spíše je jím tolerováno a přímo funkčně využíváno k plnění některých úkolů, které musejí být vykonány, ale za něž stát nechce z nějakých důvodů převzít odpovědnost (alespoň ne veřejně). Svým způsobem je tato odporná symbióza dokonce nebezpečnější než otevřená zločinnost, neboť odpor proti ní je mnohem složitější a nesnadnější – a také nebezpečnější. Navenek totiž budí takový stav zdání, že to stále ještě není „tak zlé“, že hranice ještě nebyly překročeny, že možnosti nápravy jsou otevřeny, že tu jsou síly schopné nápravu uskutečnit apod. Otevřený zločinný režim nenechává zdaleka tolik prostoru iluzím a mylnému hodnocení, neseným strachem a nechutí si přiznat pravý stav věcí. Lidé obvykle totiž nejsou nakloněni vidět věci, jak se skutečně mají, když vypadají příliš zle. A dá-li jim nepřiliš přehledná situace symbiózy zločinných tendencí s autoritativním (nebo dokonce demokratickým) státem příležitost, aby se skutečnosti vyhnuli anebo se v ní pohybovali se zavřenýma očima, pak nebezpečí katastrofy vzroste nebývalou měrou a náprava se obvykle oddálí až do doby skutečné, akutní krize.